

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS KESTÄVIEN YMPÄRISTÖ- JA ENERGIARATKAISUJEN (CLEANTECH-RATKAISUT) EDISTÄMISESTÄ JULKISISSA HANKINNOISSA

1. Valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoite

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen (jäljempänä cleantech-ratkaisu) edistämisestä julkisissa hankinnoissa (jäljempänä periaatepäätös) tavoitteena on vähentää energian ja materiaalien käyttöä sekä haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen, palvelun tai rakennuksen koko elinkaaren aikana ja luoda kannusteita uusien cleantech- ratkaisujen syntyyn ja käyttöönottoon.

Cleantech - ratkaisulla tarkoitetaan tuotteita, palveluita, prosesseja ja järjestelmiä, jotka edistävät luonnonvarojen kestävää käyttöä ja pienentävät haitallisia ympäristövaikutuksia. Cleantech-ratkaisuksi määriteltävien ratkaisujen tulee olla ympäristövaikutustensa kannalta parempia ja tehokkaampia koko elinkaarensa aikana kuin niiden tyyppillisten vaihtoehtojen. Tämä tarkoittaa usein myös koko elinkaaren aikaisten kustannusten pienentymistä.

Periaatepäätöksen tavoitteena on edistää cleantech-ratkaisujen ensimmäisten ja ensimmäisiin lukeutuvien referenssikohteiden syntymistä ja käyttöönottoa. Referenssikohteilla tarkoitetaan uutta tai olennaisesti parannettua cleantech-ratkaisua

Cleantech-ratkaisut sisältävät muuassa materiaali- ja energiatehokkuutta parantavia ja prosesseja tehostavia ratkaisuja, ympäristön tilaa vähemmän kuormittavia ratkaisuja ja palveluita sekä näihin liittyviä mittaus- ja monitorointiratkaisuja. Cleantech-ratkaisujen soveltuvuus on hankinnoissa arvioitava aina tapauskohtaisesti.

Julkisen sektorin tulee edistää cleantech -ratkaisuja painottuen ensimmäisten ja ensimmäisiin lukeutuvien referenssikohteiden syntymiseen ja käyttöönottoon kaikissa hankinnoissaan, mutta erityisesti rakentamisessa, energiasektorilla, liikkumisessa sekä jätehuollossa. Periaatepäätöksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja mahdollisimman suuren vaikuttavuuden varmistamiseksi on tärkeää, että sekä valtio- ja kuntasektori toteuttavat periaatepäätöksen tavoitteita ja periaatteita.

Periaatepäätös tukee pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman tavoitteita tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristötekniikan ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta.

Periaatepäätös korvaa Kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen (8.4.2009), ja sisältää pääosin samoja kestäviin hankintoihin liittyviä periaatteita sekä tarkennettuja tavoitteita keskeisille hankinnan alueille.

2. Valtioneuvoston periaatteet ja tavoitteet cleantech-ratkaisujen huomioimiseksi kaikissa julkisissa hankinnoissa

Valtioneuvosto edellyttää, että kaikissa valtion julkisissa hankinnoissa tavoitteena on kokonaisratkaisu, joka edistää energia- ja ympäristötavoitteita sekä hyödyntää cleantech -ratkaisuja kokonaistaloudellisesti parhaalla tavalla.

Valtion hankintayksiköt ottavat huomioon kaikkia hankintoja suunnitellessaan seuraavia periaatteita:

- ottavat energia- ja ympäristönäkökulman huomioon kaikissa hankinnoissa.
- kartoittavat uusia vaihtoehtoja sekä huomioivat cleantech-ratkaisujen hyödyntämisen, painottaen ensimmäisten ja ensimmäisiin lukeutuvien referenssikohteiden syntymistä ja käyttöönottoa.
- hyödyntävät kestävien hankintojen neuvontapalvelun tietopankkia.

- hyödyntävät elinkaarikustannuslaskentaa sekä mahdollisuuksien mukaan laskureita, joiden avulla on mahdollisuus selvittää keinoja vähentää kustannuksia ja parantaa energia- ja materiaalitehokkuutta.

Lisäksi valtion hankintayksiköt noudattavat kaikissa julkisissa hankinnoissa seuraavia tavoitteita:

- Jätehuollon hankinnat toteutetaan jätelain etusijajärjestyksen mukaisesti jätteen synnyn ehkäisemiseksi ja jätteiden uudelleenkäytön edistämiseksi. Jätehuollon hankintoja on suunnattava cleantech-ratkaisujen käyttöönottoon, painottaen ensimmäisiä tai ensimmäisiin lukeutuvien referenssikohteiden syntymistä ja käyttöönottoa jätteen synnyn ehkäisyssä, lajittelussa, keräyksessä, kuljetuksessa, kierrätyksessä ja käsittelyssä. Lisäksi on hyödynnettävä elinkaarilaskelmia tavoitteena vähentää koko jätehuollon elinkaaren aikaisia kustannuksia ja haitallisia ympäristövaikutuksia.
- Sähköä ostettaessa on huomioitava sähkön alkuperä ja pyrittävä ostamaan erityisesti uusiutuvilla energialähteillä tuotettua sähköä. Sähkön alkuperästä on seuranta varten esitettävä kolmannen osapuolen todistus.
- Uudisrakentamisessa julkiseen käyttöön tulee tavoitteena olla lähes nollaenergiatalo vuoden 2017 jälkeen. Vuokraamisessa tulee tavoitteena olla vähintään energialuokka D. Uudistavassa peruskorjaamisessa tavoitteena on vähentää energiankulutusta 15 prosentilla korjausrakentamista koskevassa asetuksessa (4/2013) määritellystä energiankulutuksen vaatimuksesta. Korjaushankkeissa kiinnitetään erityistä huomiota jätteen synnyn ehkäisyyn ja purkujätteen kierrätykseen. Erityisestä syystä (esim. tekniset, toiminnalliset tai taloudelliset syyt tai suojellut rakennukset) voidaan hyväksyä alhaisempi tavoite. Uudisrakennuksissa ja uudistavassa peruskorjaamisessa varaudutaan sähköautojen latauspisteiden järjestämiseen sekä rakennuskohtaiseen energiamittaukseen. Suunnittelun lähtökohtana tulee olla tilojen terveellisyys, turvallisuus, muuntojoustavuus sekä tilatehokkuus. Uudisrakentamisessa materiaalit on otettava huomioon osana rakennuksen elinkaarista hiili- tai ympäristöjalanjälkeä. Lämmityksessä ja jäädytyksessä tulee mahdollisuuksien mukaan hyödyntää olemassa olevia kaukolämpö ja -kylmäverkostoja sekä myös uusiutuvia energiamuotoja. Rakentamisen laatuun on kiinnitettävä enemmän huomiota suunnittelussa sekä rakennustyön johtamisessa ja valvonnassa, jotta asetetut terveellisyys-, turvallisuus-, energia- ja ympäristötavoitteet saavutetaan. Rakentamisen ja rakennusten hankinnoissa vähintään 10 % rakennuksen maanpäällisen rakentamisen kokonaismenojen arvosta on cleantech -ratkaisuja kuten esimerkiksi ympäristömyötäisiä materiaalivalintoja sekä materiaali- ja energiatehokkuutta edistäviä ratkaisuja. Kiinteistöhuollon ja huoltopalvelujen hankinnassa kiinnitetään huomiota palveluntarjoajan energiatehokkuusosaamiseen ja huolehditaan taloteknisten järjestelmien oikeasta toiminnasta.
- Julkisen sektorin kuljetuksista ja henkilöstön liikkumisesta aiheutuvaa energiankulutusta on vähennettävä 10 prosenttia vuoden 2012 tasosta vuoteen 2015 mennessä hyödyntämällä älykkäitä logistiikkaratkaisuja, työsuhdematkalippuja sekä etä- ja videoneuvottelutekniikkaa. Ajoneuvoja ja kuljetuspalveluja hankittaessa ja ajoneuvoja vuokrattaessa on edistettävä kuljetusten tehostamista ja vähäpäästöisyyttä esimerkiksi edellyttämällä kuljetuspalvelun tarjoajalta kuulumista liikenteen energiatehokkuussopimukseen ja ottamalla käyttöön uusia käyttövoimaratkaisuja. Vuonna 2015 valtionhallinnon organisaatioiden hankkimat tavanomaiseen käyttöön tulevat työsuhdajoneuvot, yhteiskäytössä olevat virka-autot ja vuokra-autot saavat tuottaa hiilidioksidipäästöjä keskimäärin korkeintaan 100 g/km tai uusien käyttövoimaratkaisuiden (esim. sähkö, etanoli, kaasu tai hybridiratkaisu) osuuden on oltava vähintään 30 %. Ajoneuvojen käytön energian kulutuksen seurannan ja optimoinnin tehostamiseksi sekä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi on otettava käyttöön uusia ajoneuvotietopalveluita. Lisäksi kaikille valtionhallinnon ajoneuvojen käyttäjille on annettava taloudellisen ja ennakoivan ajotavan koulutusta.

- Energiaan liittyvien tuotteiden hankinnan kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteina on käytettävä ympäristömerkkien saamisen kriteereitä tai hankittava energiamerkin parhaisiin luokkiin kuuluvia tuotteita. Lisäksi on siirryttävä energiatehokkaisiin ja vähän kuluttaviin valaistusjärjestelmiin sisä- ja ulkovalaistuksessa.
- Palveluiden hankinnassa on vähennettävä elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia muun muassa ottamalla huomioon Pohjoismaisen tai EU:n ympäristömerkin palveluille kehittämät kriteerit. Hankintayksikön on myös mahdollista pyytää palveluntarjoajan ympäristöohjelmaa ja kyseisen palvelun ympäristösuunnitelmaa.
- Keittiöissä ja ruokapalveluissa on hankittava ravitsemussuositusten mukaista sekä luonnonmukaisesti tuotettuja, kasvispainotteisia tai sesonginmukaisia elintarvikkeita. Julkisissa keittiöissä tarjotusta ruoasta 10 prosenttia on luomua vuoteen 2015 mennessä ja 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Julkisissa ruokapalveluissa on pyrittävä järjestelmällisesti ruokahävikin vähentämiseen ja energiatehokkuuden parantamiseen.

Valtioneuvosto suosittelee, että kaikki muut julkiset hankintayksiköt noudattavat edellä mainittuja periaatteita ja tavoitteita.

3. Valtioneuvoston tavoitteiden saavuttamista tukevia toimenpiteitä

3.1 Valtionhallinto esimerkin näyttäjänä ympäristöjohtamisessa

Kestävien ja innovatiivisten ratkaisujen ja toimintamallien edistämiseksi on keskeistä, että organisaation johto sitoutuu asetettuihin tavoitteisiin ja näyttää esimerkkiä. Valtioneuvoston energiatehokkuustoimenpiteistä tekemän periaatepäätöksen mukaiset energiatehokkuussuunnitelmat sekä osassa ministeriöitä käytössä olevat ympäristöohjelmat tarjoavat tavoitteellisen työkalun oman toiminnan ja hankintojen energia- ja ympäristövaikutusten mittaamiseksi ja vähentämiseksi.

- **Ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten on tehostettava ympäristöasioiden hallintaa ottamalla huomioon energiatehokkuussuunnitelmissa ja ympäristöohjelmissa tämän periaatepäätöksen tavoitteet**
- **Ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten on parannettava jatkuvasti toimintaansa kehittämällä yhteistyötä hallinnonalojen välillä energiatehokkuuden ja ympäristöasioiden hallinnassa sekä tehostamalla vertaistukea ja arviointeja.**

3.2. Perustetaan kestävien hankintojen neuvontapalvelu

Kestävien ja innovatiivisten ratkaisujen edistämisessä yksi tärkeimmistä osatekijöistä on julkisen hankintatoimen ammattimaisuuden lisääminen ja osaamisen parantaminen.

- **Perustetaan cleantech -ratkaisuja tukeva ja verkostoperiaatteella toimiva kestävien hankintojen neuvontapalvelu. Neuvontapalvelu tarjoaa maksutta kaikille hankintayksiköille apua hankinnan suunnitteluun tarjoamalla tietoa parhaista käytännöistä sekä kehittämällä hankintoja tukevia työkaluja ja malleja yhteistyössä hankkijoiden ja muiden toimijoiden kanssa. Vastuuorganisaatioina TEM, YM ja Motiva.**

3.3. Parannetaan cleantech-ratkaisujen hankintojen suunnitelmallisuutta

Kestävien hankintojen tekeminen ja uusien, innovatiivisten ratkaisujen ostaminen edellyttää pitkäjänteistä ja strategista hankintojen suunnittelua, laaja-alaista hankintaosaamista sekä poliittisen että ja virkamiesjohdon tukea käytännön hankintatoiminnalle.

- **Ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten on laadittava cleantech-ratkaisujen huomioimista edistävät tavoitteet ja hankintaperiaatteet. Nämä on otettava osaksi organisaation strategiaa, ympäristöohjelmaa, energiatehokkuussuunnitelmaa tai muuta vastaavaa suunnitelmaa.**
- **Valtioneuvosto kannustaa kuntasektoria sisällyttämään kunta-, palvelu- tai hankintastrategioihinsa tavoitteet ja periaatteet, jotka edistävät cleantech-ratkaisujen hankintoja**

3.4. Kannustetaan kuntia edelläkävijyyteen cleantech-ratkaisujen edistämisessä

Cleantech-ratkaisujen edistämiseksi tarvitaan kuntia, jotka hyödyntävät edelläkävijöinä uusia cleantech-ratkaisuja palveluiden kehittämisessä ja toimivat siten suunnannäyttäjinä muille kunnille. Erityisiä painopistealueita ovat resurssitehokkuus, uusiutuvan energian hyödyntäminen ja älykkäät kaupunkiekosysteemit.

- **Työ- ja elinkeinoministeriön on tuettava edelläkävijäkuntien tai innovaatiokeskittymien muodostumista kansainvälisesti merkittäväksi cleantech-ratkaisujen referenssikohteeksi.**
- **Työ- ja elinkeinoministeriö sekä ympäristöministeriö edistävät innovatiivisia julkisia hankintoja uusien cleantech-ratkaisujen kehittämiseksi ja käyttöönottamiseksi kunnissa, jotka ovat sitoutuneet toiminaan edelläkävijöinä. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta käynnistää pilottivaihe kunnissa, jotka vähentävät kasvihuonekaasupäästöjä päästökauppasektorin ulkopuolella osana kansallista ilmastopoliittikkaa, mm. hankintoja hyödyntäen.**

3.5. Kehitetään taloudellisia ja muita kannusteita innovaatioiden edistämiseen julkisilla hankinnoilla

Riittävät ja oikeanlaiset taloudelliset ja muut kannusteet ovat tärkeä edellytys uusien, innovatiivisten ratkaisujen edistämiseen julkisten hankintojen avulla. Järjestelmän tulisi toimia siten, että organisaatioilla on kannuste parantaa julkisten palvelujen pidemmän aikavälin tuottavuutta ja laatua hankintoja hyödyntämällä.

Taloudellisten kannusteiden lisäksi on tärkeää, että julkisella sektorilla kannustetaan ja arvostetaan organisaatioita ja henkilöitä, jotka edistävät omalla toiminnallaan muutosta.

Cleantech-ratkaisujen referenssikohteiden hankintojen valmisteluun ja kehittämiseen on suunnattava rahoitusta esimerkiksi Tekesin ohjelmien ja alueellisten kehitysrahoitusvälineiden avulla.

Valtioneuvosto suosittelee, että hankkiessaan kokoluokaltaan isoja cleantech-ratkaisuja hankintayksiköt harkitsevat edellyttävänsä, että tarjoajat todistavat tarjoamansa tuotteen tai palvelun suorituskyvyn esimerkiksi osallistumalla Euroopan komission ympäristöteknologian todentamisohjelman kokeiluun (ETV).

4. Valtioneuvoston periaatepäätöksen seuranta

Kukin hallinnonala ottaa huomioon periaatepäätöksen tavoitteet ja toimenpiteet toimialavastuun mukaisesti läpäisyperiaatteella.

Periaatepäätöksen toimenpiteet toteutetaan valtioneuvoston hyväksymien määrärahakehysten ja eduskunnan myöntämien määrärahojen puitteissa.

Energia- ja ilmastopoliittinen ministeriryhmä arvioi periaatepäätöksen toteutumista säännöllisesti. Arviointien yhteydessä ministeriryhmä antaa tarvittaessa suosituksia päätöksen toimeenpanon parantamiseksi.

Liite 1.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen taustaa

1. Cleantech- ratkaisujen sekä energia- ja ympäristötavoitteiden edistäminen julkisissa hankinnoissa

Julkisen sektorin hankinnat ovat kansantaloudellisesti merkittäviä. Hankintoja tulee käyttää entistä enemmän yhteiskunnallisten tavoitteiden toteuttamisen ja julkisten palvelujen kehittämisen strategisena välineenä.

Julkisten palvelujen tuottamisessa hankinnoilla on erityinen rooli hyvinvoinnin edistäjänä mutta niillä on merkitystä myös yritysten innovaatiotoiminnan kannustajana sekä energia- ja ympäristötavoitteiden saavuttamisessa. Cleantech-ratkaisujen hankinta on myös yksi keino kustannusten vähentämiseen ja julkisten palvelujen laadun parantamiseen uusien toimintatapojen ja teknologioiden käyttöönoton avulla. Vuonna 2009 EU:n komissio teetti tutkimuksen, jossa arvioitiin ympäristönäkökohtien vaikutuksia hankinnoista aiheutuviin kokonaiskustannuksiin ja kasvihuonekaasupäästöihin. Rahallinen säästö kymmenessä tärkeimmässä tuoteryhmässä arvioitiin keskimäärin yhdeksi prosentiksi ja kasvihuonekaasujen määrä väheni enimmillään 25 prosenttia. Eniten säästöjä koitui vähemmän energiaa kuluttavista rakennuksista ja kuljetuksista. EU:ssa tehdyt selvitykset hankintojen mahdollisuuksista vähentää haitallisia ympäristövaikutuksia osoittavat myös, että esimerkkivaikutuksen lisäksi hankinnoilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia erityisesti rakentamisessa, liikkumisessa ja ruokailussa.

Cleantech-ratkaisujen edistämiseksi julkisilla hankinnoilla tarvitaan riittävän kunnianhimoisia tavoitteita, hyvää hankintaosaamista ja uusia toimintatapoja. Julkisten hankintojen pitkän aikavälin tavoitteiden määrittely ja toimeenpanon suunnittelu luovat suotuisan maaperän innovaatioille. Hankinnoissa tulee asettaa tavoitteeksi jo suunnitteluvaiheessa ympäristöystävällisten ja innovatiivisten ratkaisujen hankkiminen ja koko elinkaaren aikaisten vaikutusten tai elinkaarikustannusten huomioiminen. Tärkeää hankinnan onnistumisen kannalta on johdon tuki, sillä uusien ratkaisujen hankintaan liittyy usein jo markkinoilla oleviin ratkaisuihin verrattuna suurempi riski.

TEM:n teettämän yrityskyselyn mukaan julkiset hankinnat ovat 60-70 prosentille ympäristöalan yrityksiä tärkeä tai potentiaalinen markkina-alue. Nykyisellään julkiset hankinnat eivät silti ruoki riittävästi innovatiivisuutta tai edistä uusien toimintatapojen ja teknologioiden käyttöönottoa. Valitut hankintamenettelyt, tarjouspyyntöjen heikko taso ja puutteet hankintahenkilöstön osaamisessa ovat johtaneet siihen, että hinnan merkitys korostuu laadullisten kilpailutekijöiden kustannuksella. Julkiset hankintamarkkinoiden toimivuudesta valtion ja kuntayhteisöjen hankintayksilöille annettiin välttävän ja tyydyttävän kouluarvosanan rajamaille asettava keskiarvo. (Pekka Lith, Cleantech-alan tarjonta ja tuotteiden julkiset hankinnat Suomessa, 2012)

Julkisissa hankinnoissa tulisi siirtyä entistä enemmän uusien ratkaisujen etsimiseen sen sijaan, että tyydytään vain olemassa toteutustapoihin ja -tekniikoihin. Asiaa edesauttaisi kilpailullisen neuvottelumenettelyn käyttö aiempaa useimmissa tapauksissa. Uusien menetelmien ja toimintatapojen korostaminen voisi lisätä nuorten kasvuhakuisten yritysten mahdollisuuksia ja halua osallistua julkisten hankintojen tarjouskilpailuihin. Osa yrityksistä perää suurempaa avoimuutta hankintakilpailuihin. Toisaalta pienille yrityksille sopivat kevyet hankintamenettelyt ja pilottityyppiset hankkeet, joissa ne pääsevät esittelemään osaamistaan.

Lainsäädäntö (Laki julkisista hankinnoista 348/2007) edellyttää, että hankintoja toteutetaan mahdollisimman taloudellisesti ja suunnitelmallisesti sekä mahdollisimman tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. Lisäksi valtion keskushallinnon IT- ja toimistolaitehankinnoille (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o. 106/2008) sekä ajoneuvojen ja kuljetuspalvelujen hankinnoille (Laki ajoneuvojen energia- ja ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa 1509/2011) on velvoite ottaa energia- ja ympäristövaikutukset huomioon. Lisäksi vuoden 2012 lopussa voimaan tullut energiatehokkuusdirektiivi

(2012/27/EU) edellyttää, että jäsenvaltiot asettavat julkisten hankintojen energiatehokkuutta koskevia tavoitteita.

Vuoden 2007 hankintalaki selkiytti mahdollisuuksia huomioida sekä ympäristönäkökulma että innovatiivisuus kaikissa hankinnoissa. Siinä säädettiin myös uudesta menettelytavasta, kilpailullisesta neuvottelumenettelystä, jota voidaan soveltaa rutiiniahankintoja haastavampiin hankintoihin. Tämän menettelytapa mahdollistaa paremmin riittävän joustavuuden innovatiivisten ratkaisujen ostamiseen. Parhaillaan meneillään olevassa EU:n julkisten hankintojen direktiivien kokonaisuudistuksessa on tarkoitus parantaa innovatiivisten ratkaisujen huomioimista julkisissa hankinnoissa innovaatiokumppanuuden avulla.

EU:n tilastotoimiston laskelmien mukaan julkisten hankintojen arvo Suomessa oli 2010 noin 35 miljardia euroa, joka on noin 19,4 prosenttia bruttokansantuotteesta. Valtaosan eli melkein kolme neljännestä hankinnoista muodostavat kuntien, kuntayhtymien ja muiden kunnallisten organisaatioiden hankinnat. Valtion budjettitalouteen kuuluvien virastojen ja laitosten hankintojen arvo on ollut runsas neljännes. Kaikki julkiset hankinnat eivät ole hankintalainsäädännön piirissä, vaan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi kuntayhteisöjen sisäiset hankinnat, toimitilojen vuokrat ja valtion turvallisuuden kannalta keskeiset hankinnat.

2. Valtioneuvoston periaatteet ja tavoitteet cleantech-ratkaisujen huomioimiseksi kaikissa julkisissa hankinnoissa

Valtioneuvoston tavoitteena on parantaa cleantech-ratkaisujen järjestelmällistä hyödyntämistä julkisella sektorilla. Tämä on yksi keino vähentää energian ja materiaalien käyttöä sekä haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen, palvelun tai rakennuksen koko elinkaaren aikana ja luoda kannusteita uusien cleantech-ratkaisujen syntyyn ja käyttöönottoon. Erityisen merkittäviä sektoreita näiden tavoitteiden saavuttamisen kannalta ovat rakentaminen, energia, liikkuminen sekä jätehuolto. Valtioneuvoston tavoitteena on, että julkinen sektori kohdistaa hankintojaan ensimmäisiin tai ensimmäisiin lukeutuviin cleantech-ratkaisujen referenssi kohteisiin vuosittain vähintään 300 miljoonalla eurolla. Tämä on noin yksi prosentti julkisten hankintojen kokonaisarvosta ja kaksinkertaistaisi cleantech-ratkaisujen tämän hetkisen julkisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen.

Periaatepäätös velvoittaa valtion hankintayksiköitä ja on suositus muille julkisille hankintayksiköille. Periaatepäätöstä sovelletaan kaikissa hankinnoissa, ei pelkästään kansallisen lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa.

Periaatepäätöksen yleinen velvoite on, että kaikissa valtion hankinnoissa on tavoitteena kokonaisratkaisu, joka edistää energia- ja ympäristötavoitteita sekä hyödyntää cleantech-ratkaisuja kokonaistaloudellisesti parhaalla tavalla. Suunnitellessaan hankintoja valtion hankintayksiköiden on hyödynnettävä elinkaarikustannuslaskentaa sekä laskureita, huomioitava cleantech-ratkaisujen hyödyntämisen sekä otettava energia- ja ympäristönäkökulma huomioon viimeistään vuonna 2015.

Näiden yleisten tavoitteiden ja periaatteiden lisäksi valtioneuvosto on asettanut yksityiskohtaisia tavoitteita tietyille sektoreille, joiden merkitys tavoitteiden saavuttamisen kannalta on merkittävä.

Sähkön osto ja kulutus. Julkinen sektori on merkittävä sähkön ostaja ja kuluttaja. Suomessa kuten muuallakin maailmassa energiantuotanto on merkittävin ilmastomuutospäästöjä aiheuttava toimiala. Ilmastomuutoksen ohjella energiatuotannolla on suuri rooli monissa muissakin ympäristöongelmissa, kuten happamoitumisessa, luonnon monimuotoisuuden vähenemisessä ja uusiutumattomien luonnonvarojen vähenemisessä.

Rakentaminen. Rakennusmateriaalien valmistus, rakentaminen ja rakennusten käyttö aiheuttavat noin 40 % maailman kaikista kasvihuonepäästöistä, 40 % maailman energiankulutuksesta ja 40 % jätteistä. Kaikki rakennukset laitteineen vastaavat noin kolmanneksen Suomen energiakulutuksesta. Rakennusten osuus ilmastomuutospäästöistä on oletettavasti samaa tasoa. Energiakulutuksella ja energiantuotannon aiheuttamilla päästöillä on suuri merkitys elinkaaren ympäristökuormituksessa. Suurin energiakulutus aiheutuu käytönaikaisesta kulutuksesta. Suunnittelu- ja rakennusvaiheessa

tehtävillä päätöksillä voidaan ratkaisevasti vaikuttaa rakennuksen elinkaaren aikaisiin ympäristövaikutuksiin ja kustannuksiin.

Rakentaminen kuluttaa myös paljon uusiutumattomia luonnonvaroja. Lisäämällä kotimaisen, paikallisen, uusiutuvan ja ympäristöystävällisen raaka-aineen, käyttöä rakentamisessa ja rakennusten energialähteenä voidaan pienentää osaltaan rakentamisen hiilijalanjälkeä. Substituutiolla, eli tuotteen korvaamisella toisella tuotteella, voidaan myös saavuttaa hyötyjä kasvihuonekaasujen vähentämisessä. Uusiutuvilla materiaaleilla voidaan korvata energiaintensiivisiä materiaaleja, kuten terästä, alumiinia, betonia ja muovia.

ERA 17 (=Energia- ja ympäristöministeriön rakennetun ympäristön aika) -linjausten mukaan vuoteen 2017 mennessä Suomen rakentamismääräyksissä pyritään ottamaan huomioon eri rakennusmateriaalien valmistuksen aiheuttamat ja rakentamisen aikaiset ympäristövaikutukset. Lisäämällä uusiutuvien materiaalien käyttöä rakentamisessa voidaan päästä suurempiin ympäristöhyötyihin kuin pelkästään parantamalla rakennusten energiatehokkuutta.

Energiaan liittyvät tuotteet. Valtiosektorin energiaa käyttävien laitteiden ja palveluiden suurimman kokonaisuuden muodostavat matkakulut, lämmitys, sähkö ja vesi, arvoltaan vähäiset koneet, kalusteet ja kuljetusvälineet sekä ATK-laitteet ja niiden oheislaitteet. Kuntasektorin osalta ei ole keskitettyä raportointia. Energiaa käyttävien laitteiden osalta hankintahinnan lisäksi on olennaista laskea elinkaarikustannukset.

Liikkuminen. Rakennusten energiankäytön ohella julkisen sektorin energiakulutus ja CO₂-päästöt liittyvät pääosin sähkön, polttonesteiden sekä julkisen liikenteen palvelujen hankintaan. Suurin mahdollisuus vähentää päästöjä on asettaa vaatimuksia sähköntuottajan käyttämälle primaarienergialle sekä ottaa käyttöön vähäpäästöisiä liikennemuotoja ja vaihtoehtoisia polttoaineita. Valtionhallinnon työntekijöiden aiheuttamia liikennepäästöjä ja muita ympäristövaikutuksia voidaan pienentää vähentämällä matkustamista ja ottamalla käyttöön video- ja muuta neuvottelutekniikkaa.

Ruoka. Suomalaisten aterioista joka kolmas on ammattikeittiön valmistama joten julkisilla keittiöillä on suuri vastuu ruuan terveellisyydestä ja ympäristövaikutuksista. Elintarvikkeiden kestävyys määrittely ei ole yksiselitteistä. Yleinen näkemys kuitenkin on, että luomun vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle ovat positiiviset ja tuotanto kuluttaa vähemmän energiaa. Tutkimusten mukaan luomuruoka on myös terveellisempää. Monet tutkimukset puoltavat myös kasvisruoan suosimista ruokavaliossa sekä ympäristö- että terveyssyistä.

Palvelut. Julkisen sektorin kaikista hankinnoista palveluiden osuus on prosentuaalisesti merkittävä. Sekä valtion että kuntasektorin hankinnoista palvelujen osuus on lähes 50 prosenttia. Palveluiden ympäristövaikutusten arviointi sekä yleispätevien konkreettisten ympäristönäkökohtia sisältävien tavoitteiden luominen on vaikeaa. Hankintayksikkö voi vaatia ympäristönäkökohtiin liittyviä selvityksiä palvelun suorittamisessa toteutettavista ympäristötoimenpiteistä. Tällöin toimittaja voi osoittaa täyttävänsä ympäristönhoitoa koskevat vaatimukset ottamalla käyttöön ympäristö- ja laatujärjestelmän.

Ympäristöalan julkisissa hankinnoissa palvelut muodostivat miltei 60 prosenttia. Ympäristöhuoltoon liittyvissä palveluhankinnoissa suurimman toimialaryhmän muodostivat viemäröintiin, jätteen keruuseen, kuljetukseen tai käsittelyyn, puhtaanapitoon, ympäristöasioiden hallintaan, ympäristösuojeluun, saastumisen seurantaan ja ennallistamiseen liittyvät palvelut. Toinen tärkeä toimialaryhmä koostui osaamisintensiivisistä liike-elämän palveluista (KIBS-palvelut), kuten teknisen alan suunnittelupalveluista ja ympäristöalan tutkimus- ja kehittämisspalveluista. Rakennusurakoita ilmoitusten arvosta oli kolmannes.

Jätehuolto. Suomessa yhdyskuntajätteestä huolehtiminen on kuntien vastuulla. Tehtävän tehokas hoitaminen edellyttää kunnilta tiivistä yhteistyötä. Sitä varten on perustettu alueellisia ja tehokkaasti toimivia yksiköitä - osakeyhtiö- ja kuntayhtymämuotoisia jätelaitoksia. Niillä on mahdollisuudet ja resurssit pitkäjänteiseen kehitysohjelmaan kiristyvien ympäristövaatimusten mukaisesti. Jätelaitosten keräys-, kuljetus-, käsittely- ja hyödyntämisjärjestelmät kattavat koko maan. Kuntien jätelaitokset tekevät kiinteää yhteistyötä jätehuollossa teollisuuden ja tuottajayhteisöjen kanssa. Jätelaitokset

kilpailuttavat ja ostavat pääosan palveluista yksityisiltä yrityksiltä julkisten hankintojen menettelyn mukaisesti.

Cleantech- ratkaisun määritelmä on laaja ja sillä tarkoitetaan tuotteita, palveluita, prosesseja ja järjestelmiä, jotka edistävät luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä materiaali- ja energiatehokkuutta ja pienentävät haitallisia ympäristövaikutuksia. Määritelmän laajuudesta johtuen ei valtioneuvoston periaatepäätöksessä luetella erikseen kaikkia suositeltavia cleantech-ratkaisuja vaan niiden soveltuvuus on arvioitava tapauskohtaisesti verrattuna tyypillisiin ratkaisuihin ja niiden ympäristövaikutuksiin.

Ensimmäisellä tai ensimmäisiin lukeutuvalla referenssi kohteella tarkoitetaan cleantech-ratkaisua, joka voidaan kehittää ja ottaa käyttöön kohtuullisessa ajassa tai ratkaisua, joka on jo kehitetty mutta jota ei ole vielä otettu missään käyttöön tai on otettu käyttöön ainoastaan muutamissa kohteissa.

Tämä periaatepäätös korvaa Kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen (8.4.2009).

3. Valtioneuvoston tavoitteiden saavuttamista tukevat toimenpiteet

3.1. Valtionhallinto esimerkin näyttäjänä ympäristöjohtamisessa

Kestävien ja innovatiivisten ratkaisujen ja toimintamallien edistämisessä on tärkeää, että organisaation johto sitoutuu näihin tavoitteisiin. Ympäristöasioiden johtamisen tehostaminen on yksi tapa edistää tätä tavoitetta.

Valtioneuvoston energiatehokkuustoimenpiteistä tekemän periaatepäätöksen mukaiset energiatehokkuussuunnitelmat sekä osassa ministeriöitä käytössä olevat ympäristöohjelmat tarjoavat tavoitteellisen työkalun oman toiminnan ja hankintojen energia- ja ympäristövaikutusten mittaamiseksi ja vähentämiseksi. Näiden suunnitelmien ja ohjelmien tulee kannustaa uusien toimintatapojen ja innovaatioiden käyttöönottoon.

Energiatehokkuussuunnitelmien ja ympäristöohjelmien tavoitteiden toteutumista tulee seurata järjestelmällisemmin. Seuranta on järkevää sisällyttää osaksi ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten taloussuunnittelua ja johtamista.

Energiatehokkuussuunnitelmista ja ympäristöohjelmista vastaavien asiantuntijoiden verkottamista sekä eri hallinnonalojen toimien vertailua on tehostettava, mikä kannustaa jatkuvaan parantamiseen, tuottavuussäästöjä sekä lisää vaikuttavuutta.

3.2. Perustetaan Kestävien hankintojen neuvontapalvelu

Cleantech -ratkaisujen edistämisessä yksi tärkeimmistä osatekijöistä on julkisen hankintatoimen ammattimaisuuden lisääminen ja osaamisen parantaminen. Innovaatioita edistävässä julkisissa hankinnoissa tarvitaan erityisosaamista, jota ei ole mahdollista eikä järkevää kehittää jokaiseen hankintaorganisaatioon. Tämän vuoksi tarvitaan toimija, joka keskitetysti kehittää menettelyjä ja malleja hyvien käytäntöjen pohjalta, avustaa hankintayksiköitä käytännön hankintamenettelyjen toteuttamisessa sekä kehittää ja tarjoaa hankintatoimen koulutusta. Lisäksi tarvitaan työkaluja, kriteereitä ja ohjeistusta, jotka ovat helposti saatavissa.

Eri organisaatioissa (esimerkiksi VTT, Tekes, Syke, Motiva Oy, yliopistot) on paljon cleantech-ratkaisujen ja tutkimus-, kehitys ja innovaatiotoiminnan asiantuntemusta. Jatkossa on tärkeää lisätä niiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista sekä kannustaa myös hankkijoita hyödyntämään näiden organisaatioiden osaamista.

Perustetaan kestäviä hankintoja ja cleantech-ratkaisuja tukeva ja verkostoperiaatteella toimiva hankintojen neuvontapalvelu. Neuvontapalvelu tarjoaa hankintayksiköille apua hankinnan suunnitteluun

tarjoamalla tietoa parhaista käytännöistä sekä kehittämällä hankintoja tukevia työkaluja ja malleja yhteistyössä hankkijoiden ja muiden toimijoiden kanssa.

3.3. Parannetaan cleantech-ratkaisujen hankintojen suunnitelmallisuutta

Kestävien hankintojen tekeminen sekä uusien, innovatiivisten ratkaisujen ostaminen edellyttää pitkäjänteistä ja strategista hankintojen suunnittelua, laaja-alaista hankintaosaamista sekä poliittisen että virkamiesjohdon tukea käytännön hankintatoiminnalle. Tähän kuuluu organisaation keskipitkän ja pitkän aikavälin tarpeiden määrittely siten, että käytännössä mahdollistetaan uusien ratkaisujen vaatiminen ja tarjoaminen. Hankintojen suunnitelmallisuutta voidaan parantaa määrittämällä cleantech-ratkaisujen huomioimista edistävät tavoitteet ja hankintaperiaatteet. Nämä tavoitteet ja periaatteet on otettava osaksi hankintaorganisaation relevantteja strategioita.

3.4. Kannustetaan kuntia edelläkävijyyteen cleantech-ratkaisujen edistämisessä

Cleantech -ratkaisujen edistämiseksi kuntasektorilla tarvitaan kuntia, jotka hyödyntävät edelläkävijöinä cleantech -ratkaisuja palveluiden kehittämisessä ja toimivat siten suunnannäyttäjinä muille kunnille. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä ympäristöministeriö edistävät edelläkävijäkunnissa innovatiivisia julkisia hankintoja uusien cleantech-ratkaisujen kehittämiseksi ja käyttöönottamiseksi. Ratkaisut voivat liittyä erityisesti resurssitehokkaiden ja älykkäiden kaupunkiekosysteemien kehittämisen sekä paikalliseen uusiutuvan energian tuotantoon.

Työ- ja elinkeinoministeriö tukee Innovatiiviset kaupungit -ohjelmalla (INKA) erikseen kilpailulla valittavien innovaatiokeskittymien muodostumista kansainvälisesti merkittäviksi cleantech-ratkaisujen referenssikohteiksi. Lisäksi hyödynnetään työ- ja elinkeinoministeriön ja suurimpien kaupunkiseutujen välillä vuonna 2013 tehtäviä kasvusopimuksia, joissa sovitaan kaupunkiseutujen kehityksen prioriteettilinjauksista.

Suomessa toimiva julkisen sektorin Ekohankintaverkosto on kestäviä hankintoja tekevien epävirallinen edelläkävijäfoorumi. Toimintaa on kehitettävä niin, että myös erillishankintoja tekevät hallinnonalat voivat verkostoitua sekä kotimaassa että EU-alueella toimivien kaupunkien kanssa.

Muutamit kunnat toimivat edelläkävijöinä ja pienoislaboratorioina hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi virallisia tavoitteita enemmän ja sovittua aikataulua nopeammin. Erityisesti niin sanotut HINKU-kunnat ovat yhteistyössä eri toimijoiden, yritysten ja sidosryhmien kanssa asettaneet tavoitteekseen vähentää hiilidioksidipäästöjään 80 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Kunnat pyrkivät omalta osaltaan tavoitteeseen muun muassa maankäytön ohjauksella, julkisilla hankinnoilla sekä julkisten palveluiden tuottamisella. Kuntaliitto on esiselvityksessään valtion ja kuntien välisestä kumppanuusmenettelystä ilmastopäästöjen vähentämiseksi esittänyt menettelyä, jossa valtio maksaa ilmastopäästöjen vähennyksistä päästökaupan ulkopuolisilla sektoreilla rahallisen hyvityksen. Parhaillaan Kuntaliitto, ministeriöt ja Tekes selvittävät mahdollisuutta käynnistää pilottivaihe kunnissa. Pilotissa olisi olennaista yhdistää julkisten cleantech-ratkaisujen edistäminen osaksi kokeilua.

3.5. Kehitetään taloudellisia ja muita kannusteita innovaatioiden edistämiseen julkisissa hankinnoissa

Riittävät ja oikeanlaiset taloudelliset ja muut kannusteet ovat tärkeä edellytys innovaatioiden hankintojen edistämiseen julkisella sektorilla, sillä uudenlaisten ratkaisujen hankinta on haastavaa monesta syystä.

Uusiin ratkaisuihin liittyy usein jo markkinoilla olevia ratkaisuja suurempi riski. Riski voi olla taloudellinen, toiminnallinen, teknologinen, organisatorinen tai yhteiskunnallinen. Riskin ottaminen edellyttää, että hankinnan tekijällä on oman organisaationsa tuki takanaan. Lisäksi se edellyttää ammattimaista riskin määrittämistä, hallintaa ja järkevää jakamista eri toimijoiden välillä. Uusien tuotteiden ja palvelujen hankinta voi olla myös kalliimpaa, erityisesti jos lasketaan vain hankintakustannukset ilman käyttö- ja elinkaarikustannuksia.

Julkisella sektorilla ei nykyisellään ole riittäviä kannusteita tai kaikissa tapauksissa edes taloudellisia mahdollisuuksia uusien ratkaisujen hankintaan. Näiden esteiden poistamiseksi ei tarvita välttämättä lisää rahaa vaan nykyisen järjestelmän tulisi toimia siten, että organisaatioilla olisi kannuste parantaa julkisten palvelujen pidemmän aikavälin tuottavuutta ja laatua hankintoja hyödyntämällä.

Taloudellisten kannusteiden lisäksi on tärkeää, että julkisella sektorilla kannustetaan ja arvostetaan organisaatioita ja henkilöitä, jotka edistävät omalla toiminnallaan muutosta.

Kaupunkien cleantech-ratkaisujen referenssikohteiden hankintojen valmisteluun ja kehittämiseen pyritään suuntaamaan rahoitusta esimerkiksi Tekesin ohjelmien ja alueellisten kehitysrahoitusvälineiden avulla.

Riippumattoman ja uskottavan tiedon lisääminen ympäristöteknologioiden suorituskyvystä on myös tärkeä kannuste teknologian kehittämiseksi ja käyttöönotolle. Euroopan komissio on käynnistänyt vuoden 2012 alussa -kokeiluohjelman ympäristöteknologioiden todentamiseksi (Environmental technology verification, jäljempänä ETV-ohjelma). ETV-ohjelmalla luodaan järjestelmä, jossa akreditoitujen todentajien verifioivat teknologioita, joilla on potentiaalia ympäristön ja ihmisten terveyden suojelemiseen. Suomesta Teknologian Tutkimuskeskus VTT on hakenut ETV-akkreditointia. ETV-ohjelma kattaa kolme alaa, jotka ovat vesien käsittely ja seuranta, materiaalit, jätteet ja luonnonvarat sekä energiateknologiat. ETV-ohjelman tavoitteena on todentaa ja raportoida uusien ympäristöteknologioiden suorituskyvystä ja näin vähentää loppukäyttäjien epävarmuutta teknologian toimivuudesta.

4. Cleantech-alan ratkaisujen maailmanlaajuinen kysynnän kasvu

Uusilla energiaa ja ympäristöä säästävillä ratkaisuilla on suuri tarve ja kysyntä maailmanlaajuisesti. Luonnonvarojen kulutus on noussut 50 prosentilla viimeisten 10 vuoden aikana ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat haasteet ovat kasvaneet.

Cleantech-liiketoiminnan maailmanlaajuinen liikevaihto oli noin 1600 miljardia euroa vuonna 2011 ja sen ennustetaan nousevan yli 3000 euroon vuoteen 2020 mennessä. Nopeimmin kasvavia alueita ovat energiatehokkuus, puhtaan energian tuotanto, veden käsittely, liikkuminen ja jätehuolto.

Maailman nopeimmin kasvava cleantech-alue on energiatehokkuus. Energiatehokkuuden maailman markkinoiden ennustetaan kasvavan vuoden 2010 noin 600 miljardista eurosta yli 1000 miljardiin euroon vuoteen 2020 mennessä. Erityisesti ympäristöystävällisessä ja energiatehokkaassa rakentamisessa voidaan julkisilla hankinnoilla edistää uusien energia- ja materiaalihokkaiden ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa yksittäisissä rakennuskohteissa ja kokonaisten kaupunkiekosysteemien luomisessa. Suomessa jo toteutettujen kokeilujen perusteella voidaan sanoa, että innovatiiviset rakennetun ympäristön ratkaisut eivät ole kalliimpia kuin perinteiset.

Puhtaan energian markkinoiden odotetaan lähes kolminkertaistuvan noin 600 miljardiin euroon vuoteen 2020 mennessä vuoden 2010 noin 200 miljardin euron tasosta. Syynä tähän on pääasiassa fossiilisten polttoaineiden rajallisuus sekä tiukkenevat päästörajoitukset. On ennustettu, että vuonna 2050 jopa 80 % maailman energiasta tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä mikäli ydinvoima ja hiilen varastointi- ja talteenotto eivät kasvata markkinaosuuttaan huomattavasti. Keskitetyn energiantuotannon ohella siirrytään enenevässä määrin hajautetun uusiutuvan energian tuotantoon. Hajautetun pienen mittakaavan energiantuotannon käyttöönotto ja edistäminen kuitenkin vaatii, että alueelliset energiayhtiöt luovat mekanismeja ylimääräenergian kytkemisestä verkkoon helpolla tavalla. Tämä luo alueellisesti lisää työpaikkoja, tarjoaa yrityksille kotimarkkinareferenssejä ja auttaa alueita kohti hiilineutraalisuutta.

Liikkumisen ympäristömyötäisten markkinoiden odotetaan kasvavan vähintään 30 % vuoteen 2020 mennessä (260 miljardia euroa) vuoden 2010 tasosta (200 miljardia euroa). Suomessa on paljon mahdollisuuksia kehittää liikkumisen ympäristömyötäisiä ratkaisuja ja kasvattaa osuuttaan maailman markkinoista. Suomen erityisosaaminen perustuu suurelta osin ICT-osaamisen hyödyntämiseen

liikkumisen ratkaisuihin. Esimerkkejä ovat logistiikan optimointi, älykkäät liikenneverkot, sähköinen liikkuminen ja lisäksi liikenteen biopolttoaineet.

Maailman väestömäärän kasvu ja kasvava kulutus lisää jätteen määrää. Jätehuollon maailman markkinoiden ennustetaan nousevan noin 80 miljardiin euroon vuoteen 2020 mennessä vuoden 2010 tasosta (60 miljardia euroa). **Jätehuollossa ja jätteiden hyödyntämisessä** suomalaiset yritykset ovat onnistuneet kehittämään maailman johtavia teknologioita läpi koko jätehuollon arvoketjun jätteiden keräyksestä ja kuljetuksesta kierrätykseen, energiajätteen kaasutukseen, biopolttoaineiden kehittämiseen ja jätteen loppusijoitukseen. Julkisella sektorilla on erittäin keskeinen rooli uusien jätteen käsittelyteknologioiden markkinoille pääsyssä ja sitä kautta jätehuoltosektorin kehittämisessä.

5. Vaikutusten arviointi

Taloudelliset vaikutukset

Käytännön kokemusten mukaan uudet ratkaisut eivät ole välttämättä kalliimpia kuin jo markkinoilla olevat, erityisesti jos otetaan huomioon käytön aikaiset ja elinkaarikustannukset. Lisäksi uusia ratkaisuja, toimintatapoja ja teknologiaa hyödyntämällä voidaan parantaa julkisten palvelujen tuottavuutta ja laatua.

Hankintojen pitkäjänteinen suunnittelu sekä kunnianhimoisten kestävien ja innovatiivisten ratkaisujen vaatiminen ja kehittäminen yhteistyössä markkinoiden kanssa parantaa julkisten organisaatioiden valmiuksia vastata tulevaisuudessa hyvinvoinnin turvaamiseen sekä ympäristömuutoksiin ja luonnonvarojen riittävyteen liittyviin haasteisiin. Myös aluetalouden kannalta energia-, ympäristö- ja innovaatiotavoitteiden asettamisella on merkitystä. Energia-asioissa ja ympäristönsuojelussa eturintamassa olevat kunnat ovat vetovoimaisempia kuin ne houkuttelevat alueelleen uusia yrityksiä ja asukkaita.

Yritysvaikutukset

Valtioneuvoston periaatepäätöksen toteutumisen seurauksena Suomen innovaatiojärjestelmän rahoitukseen ja erityisesti cleantech-ratkaisujen referenssikohteiden rahoitukseen ja uusien teknologioiden markkinoillepääsyyn saadaan merkittävä lisäpanostus.

Yksi prosentti julkisiin hankintoihin käytettävästä rahasta on yli 300 miljoonaa euroa vuodessa. Kun tämä rahamäärä kohdistetaan cleantech-ratkaisujen kehittämiseen ja käyttöönoton edistämiseen, se lähes kaksinkertaistaa cleantech-ratkaisujen tämän hetkisen julkisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen. Suorien vaikutusten lisäksi julkisen sektorin hankinnoilla on yrityksille myös välillisiä vaikutuksia esimerkiksi luotettavina referensseinä. Julkisen sektorin hankinta voi myös edesauttaa yksityisen riskipääoman saamista.

Innovatiivisten ratkaisujen hankinnat, erityisesti hajautetun energian tuotannossa ja käyttöönotossa luovat alueilla uusia puhtaan teknologian työpaikkoja ja kasvattavat näin verotuloja. Innovatiivisia ratkaisuja hyödyntävät edelläkävijöinä hyödyntävät kunnat parantavat vetovoimaisuuttaan uusien yritysten ja tutkimusryhmien sijoittumispaikkana ja houkuttelevat kansainvälistä pääomaa.

Ympäristövaikutukset

Ympäristötavoitteiden asettamisella julkisissa hankinnoissa pystytään edistämään uusien ratkaisujen kehittämistä luomaan uusia markkinoita. Kokemukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi osallistamalla eri hallinnonaloja ja loppukäyttäjiä hankinnan eri vaiheissa voidaan rakentamisessa ja liikenteessä vähentää energian, materiaalien käyttöä ja päästöjä sekä saavuttaa taloudellisia säästöjä. Euroopan Unionin komissio on teettänyt tutkimuksen, jossa on arvioitu ympäristönäkökohtien vaikutuksia hankinnoista aiheutuviin kokonaiskustannuksiin ja kasvihuonekaasupäästöihin. Rahallinen säästö seitsemän edistyneimmän Euroopan unionin -jäsenmaan kymmenessä tärkeimmässä tuoteryhmässä arvioitiin keskimäärin yhdeksi prosentiksi ja kasvihuonekaasujen määrä väheni enimmillään 25 prosenttia. Eniten säästöjä saavutettiin vähemmän energiaa kuluttavista rakennuksista ja kuljetuksista.

6. Valtioneuvoston periaatepäätöksen seuranta

Periaatepäätöksen tavoitteet ja toimenpiteet toteutetaan kullakin hallinnonalalla toimialavastuun mukaisesti läpäisyperiaatteella.

Toimenpiteet toteutetaan valtioneuvoston hyväksymien määrärahakehysten ja eduskunnan myöntämien määrärahojen puitteissa.

Energia- ja ilmastopoliittinen ministeriryhmä arvioi periaatepäätöksen toteutumista säännöllisesti. Arviointien yhteydessä ministeriryhmä antaa tarvittaessa suosituksia päätöksen toimeenpanon parantamiseksi. Ministerityöryhmän pääasiallinen tehtävä on laatia pitkän aikavälin energia- ja ilmastostrategia. Strategiassa määritellään kymmeniksi vuosiksi eteenpäin Suomen energia- ja ilmastopoliittikan keskeiset tavoitteet ja keinot osana Euroopan unionia ja sen tavoitteita.

Ministerityöryhmä myös valvoo energia- ja ilmastostrategian toimeenpanoa ja sen seuranta.